

KÜLTÜRÜN VERGİ AHLAKI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: TR 61 BÖLGESİNDE BİR UYGULAMA*

***

THE EFFECT OF CULTURE ON TAX ETHICS: AN APPLICATION IN THE TR 61 REGION

Dr. Öğr. Üyesi Uğur ÇİÇEK

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü
ugurcicek@mehmetakif.edu.tr
ORCID: 0000-0003-1357-2561

Gizem UYGUN

Bilim Uzmanı (Yüksek Lisans Mezunlu)
ggizem.uygun@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4867-7059

Öz

Bu çalışmada, toplumun kültürel yapısının vergi ahlakı üzerindeki etkisi incelenmektedir. Araştırmanın evreni TR 61 Bölgesinde yer alan Antalya, Isparta ve Burdur İllerindeki vergi mükelleflerinden oluşmaktadır. Veriler anket yöntemi ile elde edilmiştir. Kültürün vergi ahlakı üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; katılımcıların vergi ahlak düzeyleri arttıkça belirsizlikten kaçınarak daha ihtiyatlı ve kuralcı hareket ettikleri görülmektedir. Ayrıca vergi ahlakı yüksek olan bireylerin toplumcu bir kültürel yapıya sahip oldukları tespit edilmiştir. Sonuç olarak, vergi ahlakı ile kültür arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ancak zayıf bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Vergi Ahlakı, Kültür, Kültürel Boyutlar.

Abstract

In this study, the impact of the cultural structure of society on tax morality is examined. The population of the study consists of taxpayers in Antalya, Isparta and Burdur provinces in TR 61 Region. Data were obtained by survey method. Correlation analysis was conducted to measure the effect of culture on tax ethics. According to the results of the analysis; it is observed that the participants act more cautiously and prescriptively while avoiding uncertainty as the tax morality levels increase. In addition, it is determined that individuals with high tax ethic have a social structure. As a result, it was determined that there was a statistically significant, positive but weak relationship between tax ethics and culture.

Keywords: Tax, Tax Ethics, Culture, Cultural Dimensions.

* Bu makale Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Finansal Yönetim Anabilim Dalında Gizem UYGUN tarafından hazırlanan “Kültürün Vergi Ahlakı Üzerindeki Etkisi: TR 61 Bölgesinde Bir Uygulama” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

1. GİRİŐ

Vergiler, geçmiŐten günümüze kadar tüm devletleri ve vatandaşları ilgilendiren önemli bir konu olmuştur. Devletin varlığını sürdürabilmesi ve faaliyetlerini yerine getirebilmesi için gerekli olan gelirlerin büyük bir kısmını vergiler oluşturmaktadır. Bu nedenle devletler açısından vazgeçilemez bir gelir unsuru olan vergilerin etkin bir Şekilde toplanabilmesi, mükelleflerin vergi ile ilgili sorumluluklarını eksiksiz ve zamanında yerine getirmesi ile sağlanmaktadır. Vergi uygulamalarının gerekliliği bütün toplumlar tarafından kabul edilmekle beraber, vergilendirmenin sosyo-kültürel, ekonomik ve mali açıdan her ülkede ya da toplumda değişiklik gösteren özelliklerinin olduğu da kabul edilmektedir. Bu nedenlere göre, vergilendirilme ile ilgili tekniklerin, uygulamaların ve oranların değişiklik gösterdiği anlaŐılmaktadır. Toplumdan topluma değişiklik gösteren bu hususların yanında, vergi ödeme konusunda bireylerin gönüllü katılımı da kültürden kültüre farklılık göstermektedir.

Vergi uygulamalarında mükelleflerin vergi uyumu ve vergi ahlakı oldukça önem taşımaktadır. Vergi ahlakı, vergi yükümlülerinin vergilerini yasalara göre, uygun zamanda ve ölçüde ödemeleri hususunda olumlu tutum ve davranıŐları olarak tanımlanmaktadır. Toplumdaki vergi ahlakının artması, vergi gelirlerindeki artıŐı da beraberinde getirmektedir.

İnsanların neden vergi ödediği sorusu esasen verginin ortaya çıkıŐ süreciyle beraber baŐlamıŐ olsa da; vergi ahlakı konusundaki çalışmalar son 20 yıl içinde artış göstermiŐtir. Bu bağlamda vergileme alanındaki denetim ve cezaların düşük olmasına rağmen insanların neden vergi ödediği konusu (kendi rızaları ile) vergi uyumu literatürü açısından vergi ahlakı yaklaşımına merkezi bir önem yüklemektedir. (Kitapçı, 2015: 87).

Günümüzde, vergi ahlakı genel ahlakı çok daha geriden izlemekte ve vergi kaçırma gibi vergi yasalarına aykırı davranışlar bir tür toplumsal kabiliyet olarak kabul edilebilmektedir. Bunun çeŐitli nedenleri bulunmaktadır. Birinci neden, verginin zorunlu bir ödeme aracı olmasından dolayı, vergi kaçakçılığından kimsenin zarar görmeyeceği düşüncesidir. İkinci neden, mükelleflerin vergiler ile finanse edilen kamu harcamalarının verimliliği konusundaki Őüpheleridir. Vergi ahlakını olumsuz yönde etkileyen üçüncü neden ise, mükelleflerin vergi adaletine ilişkin yargı ve değerlendirmeleridir. Vergilenmenin adaletsiz olduğu Őeklindeki kanaat ve düşüncelerin yaygınlaŐması, vergi ahlakını olumsuz yönde etkileyebilir (Muter vd. 2003: 185).

Toplumun vergi ahlak düzeyi yüksek olduğunda, mükellefler herhangi bir baskı altında kalmadan kendiliğinden vergilerini öderler. Bu nedenle devletler toplumda vergi bilinci ve vergi ahlakını oluŐturmak suretiyle vatandaşların vergiye karşı gönüllü uyumunu sağlayarak maruz kaldıkları vergi kaybı ve vergi erezyonunu azaltmayı hedeflemektedirler.

Vergi ahlakının vergilerin toplanmasında önemli bir enstrüman olmasına rağmen yeterince araŐtırma konusu olmamıŐtır. Yapılan alıŐma ile vergi ahlakını etkileyen ekonomik, sosyal ve demografik faktörlere kültür kavramını da ekleyerek farklı bir bakış açısı elde etmek hedeflenmiŐtir.

Çalışmanın ilk bölümünde kültür kavramı, özellikleri, sınıflandırmaları ve son olarak da kuramları yer almaktadır.

İkinci bölümde vergi kavramı, verginin geliŐimi, önemi ve amaçları ele alınmakta, vergi ahlakı kavramı ve vergi ahlakını belirleyen faktörler incelenmektedir. Vergi ahlakı ile ilgili yapılan yerli ve yabancı çalıŐmalara da bu bölümde yer verilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise, TR 61 bölgesindeki vergi mükelleflerinin demografik özellikleri, vergi ahlakına bakış açıları ve mükelleflerin sahip olduğu kültürel değerlerin belirlenmesine amacıyla Hofstede'nin kültürel boyutları ele alınarak kültürün vergi ahlakı üzerindeki etkisine yönelik bulgular ve analiz sonuçları yer almaktadır.

2. KÜLTÜR KAVRAMI, ÖZELLİKLERİ VE HOFSTEDENİN KÜLTÜREL BOYUTLARI

Kültür, sosyoloji ve antropolojinin önemli konularından birisidir. Özellikle sosyal antropoloji alanında merkezi noktayı oluşturmaktadır. Bu bölümde kültür kavramı açıklanarak, kültürün özellikleri ve Hofstedenin kültürel kuramları ele alınmaktadır.

2.1. Kültür Kavramı

Dil bilimciler kültür sözcüğünün kökeninin Latince’de yetiştirmek, işlemek, ekip biçmek, iyileştirmek anlamına gelen colere kök sözcüğünden ‘cultura’ olarak geldiğini ileri sürmektedirler. Bu fiilden ortaya çıkan ‘cultura’ ifadesi, ilk defa tarımsal faaliyetleri belirtmek için kullanılmıştır. Romalılar ‘cultura’ kelimesini ilk defa, doğada kendiliğinden oluşan bitkilerden ayırmak üzere, insan emeği ile yetişen bitkileri ifade etmek için kullanmışlardır (Oğuz, 2011:125).

Hofstede (1980:29) kültürü; “bir insan topluluğunu diğlerinden ayıran ve her insan topluluğuna mahsus zihinsel oluşumlar” olarak ifade etmiştir. Bir diğeri tanım İngiliz antropolog Tylor tarafından yapılmıştır. Tylor (1985:3)’a göre kültür; “insanın öğrendiği, benimsediği, bilgi, gelenek, görenek, sanat, ahlak ve benzeri alışmışlıkları ve becerileri içine alan komplike bir bütündür”. Gökalp (1997:25)’e göre ise kültür; “Sadece bir milletin dil, din, ahlak, sanat, felsefe, akıl, hukuk ve iktisat ile ilgili yaşayışlarının ahenkli bir toplamıdır”.

2.2. Kültürün Özellikleri

Kültürün temel özellikleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür;

- Kültür, toplulukları birbirinden ayırt etmeyi sağlayan işaret ve simgelerdir.
- Kültür, toplumdaki dayanışmanın öğelerini oluşturur.
- Kültür, toplumun var oluşu ve uygarlık birikimidir (Aktan, 2007:5).
- Kültür dil aracılığı ile kuşaktan kuşağa aktarılabilir.
- Kültür sosyal ve yaşamsal ihtiyaçları karşılayan işlevsel bir ögedir.
- Kültür kavramı yaşam ile ilgili soyut bir olgudur (Oğuz, 2011:125).
- Kültür kalıtsal ve içgüdüsel olmamakla beraber her toplum ferdinin yaşayarak öğrendiği alışkanlıklardır.
- Toplumun bireyleri tarafından kabul gören davranış ve alışkanlıklar, tutum ve değerler o grubun kültürüdür.
- Kültür, zaman içerisinde değişiklik gösterdiği gibi her toplumda farklılık gösterebilir.
- Kültür, toplumu bütünleştirdiği gibi uyumlu bir sürecin ürünü olarak da ortaya çıkmaktadır (Sakinç ve Cura, 2012:10).

2.3. Hofstedenin Kültürel Boyutları

Kültürel değerler toplumları farklı davranış biçimlerine yönlendirmektedir. Bireylerin birbirine benzer olaylara, benzer şartlarda, farklı toplumlar içerisinde, birbirinden farklı davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Bu yüzden bireylerin davranışlarının da kültürel boyutlar içerisinde yer alması gerekmektedir (Basım, 2000:33).

Kültürel farklılıklar konusunda en kapsamlı araştırma yapan bilim insanı Geert Hofstede tarafından yapılmıştır. Toplumsal ve kültürel farklılıkların, bireylerin çalışma düzenleri ve teşkilat yapıları üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla Hofstede çalışmalarında kültürün farklı boyutlarını ele almıştır. 1967-1973 yılları arasında IBM şirketinin veritabanından faydalanarak 20 farklı dil ve 80 farklı ülkede 116.000 çalışana uygulanan anket formundan elde ettiği sonuçlar ile bireylerin algı ve yorumlamalarındaki farklılıkların dört farklı boyutta ortaya çıkabileceğini tespit etmiştir. Çalışmalarının sonucunda Hofstede kültürü, güç mesafesi, belirsizlikten kaçınma, erillik- dişilik ve bireycilik-toplumculuk olmak üzere dört boyutta ele almıştır (Cengiz vd., 2003:116). Hofstede yaptığı

Çalışmalardan elde ettiği dört boyuta ek olarak uzun dönem-kısa döneme yönlendirme adı altında beşinci bir boyutu da ortaya çıkarmıştır.

2.3.1. Güç Mesafesi

Güç mesafesi, bir toplumun üyeleri arasındaki güç dağılımının ne ölçüde eşit algılandığının, daha az güçlü bireylerin gücün eşit olmayan şekilde dağıtıldığını kabul etmeleri olarak tanımlanmaktadır. Düşük güç aralığı olan ülkeler eşitliği, yüksek güç aralığı olan ülkeler ise hiyerarşik yapıları kabul etmektedir (Bedük ve Ertürk, 2015:6). Diğer bir ifade ile düşük ve yüksek güç aralığındaki toplumlar arasındaki fark, gücün eşit olarak dağılmaması değil, eşit dağılmayan güce toplumun bakış açısıdır.

2.3.2. Belirsizlikten Kaçınma

Belirsizlikten kaçınma boyutu, toplumu oluşturan bireylerin, belirsiz ve karmaşık durumları hoşgörü ile karşılamalarını ele almaktadır. Bu kültür boyutunda, bireyler belirsiz durum olasılıklarını en aza indirmeye çalışmaktadır. Başka bir ifade ile toplumdaki bireylerin, planlanmayan durumlara göre planlı durumları tercih etmeleridir. Belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu toplumlarda ise insanlar saldırgan, duygusal, hoşgörüsüz, risk almaktan kaçınan ve durağan bir ortamda faaliyet gösterme eğilimindedirler (Güllüpunar ve Gümüşok, 2016:480).

Hofstede'nin yapmış olduğu çalışmalardan çıkan sonuçlara göre, Türkiye belirsizlikten kaçınmanın fazla olduğu ülkeler arasında yer almaktadır. Fransa, Portekiz, Japonya, Yunanistan, İspanya, Kore ve Arjantin gibi ülkeler belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu ülkeler iken, ABD, Hindistan, İrlanda, Singapur, Hong Kong, İngiltere ve İsveç belirsizlikten kaçınma derecesinin düşük olduğu ülkelerdir (Sığrı ve Tığlı, 2006:331).

2.3.3. Bireycilik-Toplumculuk Boyutu

Hofstede'nin bireycilik ve toplumculuk boyutunda bireyler toplumcu ya da bireyci olmak üzere iki gruba ayrılırlar. Bireyci toplumlardaki kişiler, alınan kararlarda kendi isteklerinin yerine getirilmesini isterler. Bireysel başarının ön plana çıktığı toplumlara örnek olarak; ABD, Kanada, Avustralya, İngiltere gibi Anglo-Sakson ülkeleri verilebilir. Toplumcu düşünceye sahip olan ülkelerde ise, bireyler kendilerini bir topluluğa, örgüte, aileye ait hissetmekle birlikte o örgütün bir parçası gibi hareket etmektedirler. Bu toplumlara örnek olarak Ekvator, Panama, Venezuela gibi ülkeler gösterilebilir. Türkiye de toplumcu ülkeler arasında gösterilmektedir (Dursun, 2013:52).

2.3.4. Erillik-Dişilik Boyutu

Erillik- dişilik boyutu toplumlarda, cinsiyetler arasındaki farklılıkları ifade etmektedir. Kadın ve erkeğin görevleri toplumlar arasında farklılık göstermektedir. Buna göre kadın ve erkeklere ayrı olarak verilen görevlerin olduğu toplumlar eril, cinsiyet ayrımı gözetmeden kadın ve erkeklerin görevlerinin kesiştiği toplumlar ise dişil toplumlardır (Hofstede, 1983:83-85).

Ayrıca erillik-dişilik boyutu kapsamında eril toplumlar hayatın zenginlik, statü, bağımsızlık, güç ve para yönüne önem verirken, dişil toplumlar ise yaşam kalitesi, değer ve insan ilişkileri, bağlılık gibi unsurlara önem vermektedir.

2.3.5. Uzun Dönem-Kısa Dönem Yönelimi Boyutu

Hofstede'nin belirlediği dört temel boyuta sonradan eklenen uzun dönem- kısa dönem yönelimi boyutu bireylerin bugüne ya da geleceğe dair verdiği önemi ele almaktadır. Kısa döneme yönelik eğilimler, anlık tatminler ve daha durağan bir yapıya sahip olmakla beraber dar bir bakış açısına sahiptir. Uzun döneme yönelik eğilimler ise geleceğe yönelik ve daha geniş bir bakış açısını

kapsamaktadır. Kısa dönem yönelimi olan bireyler, uzun vadeli planlar yapmamakla birlikte başarıya erken ulaşma konusunda örgütlenmede problem yaşamaktadırlar. Uzun dönem yönelimi olan kişiler ise daha sabırlı ve soğukkanlı davranışlar göstermektedirler (Dağistan, 2016:11)

3. VERGİ AHLAKI KAVRAMI VE VERGİ AHLAKININ BELİRLEYİCİLERİ

Toplumda vergi ahlakının yüksek olması, vatandaşların vergiye gönüllü uyum düzeyini artırmaktadır. Gönüllü uyum ne kadar yüksek olursa elde edilen vergi geliri de o kadar yüksek olacak ve kamu hizmetlerinin etkinliği de artacaktır. Toplumun vergi ahlakının yükseltilmesi için vergi ahlakını etkileyen unsurların tespit edilmesi gerekmektedir.

3.1. Vergi Ahlakı Kavramı

Ahlak, belli bir dönem içerisinde, bireyler tarafından benimsenen, toplumu oluşturan bireylerin birbirleriyle olan bağlarını, davranış kurallarının, ilkelerinin, yasalarını düzenleyen ya da farklı toplumlarda ve farklı zamanlarda içeriği ve kapsamı değişiklik gösteren değerler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Ahlak, sosyolojinin bir dalı olarak toplum içinde meydana çıkan, gelenek-göreneklerin, norm ve kuralların, örf ve adetlerin oluşturduğu düzenin bütününe ele alır. Bu sebeple ahlak, bireyin sadece kendisine olan görev ve sorumluluklarının yanında birçok yönden davranış, ilke ve kuralları önermekte ve bu kurallara göre davranılmasını beklemektedir (Tosuner ve Demir, 2007:7).

Mükelleflerin vergi ile ilgili düşünce ve davranışlarını inceleyen ilk bilim insanı Günter Schmolders'tir. Schmolders önderliğinde kurulan Köln Vergi Psikolojisi Okulu 'nda 1960-1970'li yıllarda vergi ahlakı ile ilgili ilk çalışmalar yapılmıştır. Schmolders (1976) vergi ahlakını, vergiye ait ödev ve sorumlulukların eksiksiz, tam ve zamanında yerine getirilmesi olarak tanımlamaktadır. Vergi ahlakı kavramı ile ilgili bir diğer tanım; vergi ahlakı kavramının içsel bir güdüleme yani motivasyon olmasıdır. Herhangi bir dışsal baskı olmadan vergiyi istekli olarak ödemeye içsel motivasyon adı verilmektedir (Ayas ve Saruç, 2015:179).

Bireyler vergilerini gönüllü olarak öderler ya da vergi cezaları ya da yakalanma riskini göze alarak vergilerini ödemezler. Torgler (2003:136), vergi ahlak seviyesinin düşük olduğu toplumlarda vergiden kaçınma ya da vergi kaçakçılığının daha fazla oranda ortaya çıktığını ifade etmiştir. Torgler tarafından yapılan vergi uyumlu analizlerde vergi etiği kavramı vergi yükümlülerinin davranışlarını ölçmekten ziyade vergi yükümlülerinin tutumlarıyla yakın olarak ilgilenen bir disiplin olarak ifade edilmektedir (Kitapçı, 2015: 91).

Türkiye'de vergi ahlakının istenilen düzeyde olmamasının nedeni vergileme sürecinde oluşan sorunlardır. Bu problemlerin doğru tespiti ve kalıcı çözümlerin oluşabilmesi için bilinçli mükelleflerin yetiştirilmesi ve toplumdaki bireylere vergi ahlakının aşılması önem taşımaktadır (İzgi ve Saruç, 2011:135).

3.2. Vergi Ahlakının Belirleyicileri

Vergi ahlakını etkileyen faktörler üç grupta ele alınmaktadır. Bunlar; demografik faktörler, ekonomik faktörler ve sosyal faktörlerdir. Demografik faktörler; yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim ve mesleki statü, ekonomik faktörler; vergi yükü, vergi adaleti, gelir düzeyi, kamu harcamalarının algılanma düzeyi, kayıt dışı ekonomi, vergi denetimi ve vergi cezaları, sosyal faktörler ise; dini inançlar, siyasi iktidar, vatandaşlık bilinci ve yönetime duyulan güveni kapsamaktadır.

3.2.1. Demografik Faktörler

- **Mükellefin Yaşı:** Mükelleflerin yaşları, vergi ahlakını etkileyen önemli bir değişkendir. Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre, daha düşük yaş aralığında bulunan bireyler,

ileriki yaştaki bireylere nispeten daha düşük vergi ahlakına sahiptir. Buna sebep olarak, genç yaştaki mükelleflerin daha çok tüketime yönelik olması ve yüksek standartlarda bir yaşam istemeleridir. İleriki yaşlardaki mükelleflerde ise tam tersi bir durum oluşmakta ve zaman içerisinde bireylerin sahip olduğu statü, mülkiyet ve cezai tehditlere daha duyarlı olmalarından kaynaklı, potansiyel maliyetleri daha fazla olduğu için vergiye karşı daha uyumludurlar (Kaynar, 2011:177).

- **Cinsiyet:** Genel olarak kadınlar erkeklerden daha uysal, daha ve risk almaya daha yatkındırlar. Bu sebeplerle kadınların vergiye karşı daha uyumlu ve daha istekli oldukları söylenebilir. Ancak cinsiyet farklılıklarının vergi ahlakı üzerindeki etkisi ile ilgili kesin tahminlerde bulunmak oldukça zordur (Gökbunar vd., 2007:78).
- **Medeni Durum:** Medeni durum yasal olmayan davranışlar üzerinde oldukça etkili bir faktördür. Bu durumdan kaynaklı, evli bireylerin, bekar bireylere göre vergi ahlak düzeyleri daha yüksektir. Bu durum evli ve bekar mükelleflere uygulanan farklı vergi uygulamalarının olmasından da kaynaklanabilir (Kaynar, 2011:177).
- **Eğitim Düzeyi:** Eğitim seviyesinin artmasıyla vergi ahlak düzeyinin buna paralel olarak artış göstereceği düşünölmektedir. Eğitim seviyesi yüksek toplumlarda, bireyler ödedikleri vergiler karşısında daha iyi bir kamu hizmeti alacaklarının farkında olması sebebiyle vergi karşı daha duyarlıdırlar. Ancak bununla beraber devletin vergi gelirlerini ne şekilde kullanması üzerine eleştirel bir yaklaşımda da bulunabilirler. Eğitim seviyesinin düşük olduğu toplumlarda ise vergi mükellefleri vergi kaçırma konusundaki davranışlarını haklı bularak kendilerini savunabilmektedirler (Gürel ve Yıldız, 2017:700).
- **Mesleki Statü:** Farklı meslek gruplarından mükelleflerin vergi yükünü hissetme derecesi farklı olabilmektedir. Ücretli alışan mükellefler vergi tutarı maaşlarından kesildiği için vergiyi daha az hissetmektedirler. Bir diğer örnek ise serbest meslek çalışanlar için verilebilir. Serbest meslek mensupları, diğer mesleklere göre daha fazla vergi kaçırma eğiliminde olabilmektedirler (Gürel ve Yıldız, 2017:700).

3.2.2. Ekonomik Faktörler

- **Gelir:** Gelir durumunun vergi ahlakı üzerindeki etkisi çok net olmamakla beraber, artan oranlı gelir tarifesinin uygulandığı ölkelerde gelir düzeyi yüksek olan mükellefler vergi kaçırmanın faydalı olacağını düşünebilirler. Buna karşılık düşük gelirli mükellefler vergiden kaçınmanın kendileri için fayda kayıpları yaratacağını düşündükleri için vergiye karşı daha gönüllü olabilirler. Bu nedenle gelir düzeyi ile vergi ahlakı arasında karışık bir ilişkinin olduğu söylenebilir (Kaynar, 2011:177).
- **Vergi Yüğü:** Vergi yüğü; mikro açıdan ele alındığında mükellefin ödediği vergi miktarı, makro açıdan ele alındığında ise toplamda ödenen vergilerin GSMH'ye oranlanmasıyla ortaya çıkar. Vergi yüğü, ödeme gücünün bir simgesi olarak ödenen vergiyle doğru, ancak ödeme gücü ile ters orantılıdır. Ödenen vergiler arttığında vergi yüğü artmakta, ödeme gücü arttığında ise vergi yüğü azalmaktadır (Uygun ve Kasa, 2014:31). Vergi mükellefleri ödedikleri vergiler karşısında kendilerini baskı altında hissetmekte ve bu da vergi ahlakını olumsuz yönde etkilemektedir. Yüksek vergi oranları vergi mükelleflerini vergi kaçırmaya iterken bu durumda karşılaşacakları cezai durumlar ise mükellefin davranışını belirleyici niteliktedir (Demir, 2008:66-68).
- **Vergi Adaleti:** Eşit ve adil bir vergi uygulamasının olduğu toplumlar, vergiye karşı daha istekli eğilim göstermektedirler. Adil olmayan bir vergi sisteminde mükellefler, vergi ödemekten çekinerek uzaklaşacaklar ve buna bağlı olarak vergi kaçırma ya da vergiden kaçınma gibi durumlara başvuracaklardır (Ay, 2015:680).
- **Vergi Denetimi:** Etkili bir vergi denetim sisteminin bulunduğu toplumlarda, bireyler vergiden kaçınma ya da vergi kaçırma davranışlarında bulunmadan önce elde edecekleri fayda ve

karşılaşacakları cezai uygulamaları gözeterек hareket ederler. Vergi mükellefleri yapılan denetimlerin etkinliğine göre yakalanma ya da ceza uygulamalarını göz önünde bulundurarak gerçek kazançlarını beyan etmede ya da vergi kaçırma konusunda karar vermektedirler (Demir, 2009:7).

- **Kamu Harcamaları:** Devletin yaptığı kamu harcamaları, vergi mükelleflerinin arzu ve tercihleri doğrultusunda gerçekleşiyor ise bireyler vergi ödemelerini gönüllü olarak yapmaktadırlar. Ancak tam tersi bir durumda mükelleflerin istemedikleri bir alanda yapılan kamu harcamalarının olması noktasında, bireyler fonların yanlış değerlendirildiği hissine kapılarak vergi ödemekten uzaklaşmaktadırlar. Buna göre devletin yaptığı kamu harcamaları ve vergi uygulamaları mükelleflerin vergiye karşı uyumunu ve vergi ahlakını doğrudan etkilemektedir (Duran ve Ayhan, 2016:19).

3.2.3. Sosyal Faktörler

- **Siyasi İktidar:** Siyasi iktidar otoritesini, mükellefler üzerindeki vergi sorumluluklarını arttıracak şekilde kullanırsa, mükelleflerin vergiye karşı olan tepkileri artacaktır. Bu yüzden siyasi iktidarın vergi sistemini mükelleflerin öneri ve tercihlerini ön planda tutarak uygulaması, vergiye karşı olan tepkinin azalmasını sağlamaktadır. Siyasi iktidarın verdiği kararlar ve uygulamaların mükellefler açısından kabul edilebilir olması vergi ahlakını önemli derecede arttıran bir etmendir (Tosuner ve Demir, 2007:7).
- **Vatandaşlık Bilinci:** Vergi mükelleflerinin vergi ödeme konusunda gönüllü davranmaları devlete olan bağlılıkları ile paralellik göstermektedir. Yönetime duyulan güven, bağlılık ve vatandaşlık bilincinin oluşabilmesi kamusal otoritenin sağlanması ile mümkün olmaktadır. Otorite ile oluşturulmuş vergi uygulamaları vergiye karşı uyumun sağlanması ve güven ortamının oluşması açısından vergi ahlakını arttıran bir etki oluşturmaktadır. Tersine bir durumun oluşmasında ise, kamu ve kuruluşlarının güven sağlamadığı bir ortamda vergi ahlakı azalarak bir takım tehditler ortaya çıkmaktadır (Tosuner ve Demir, 2009:2).
- **Dini İnançlar:** Bireylerin sahip olduğu dini inançlar, bireylerin vergisel açıdan görev ve sorumluluklarını yerine getirmede önemli bir etkidir. Bireyler, sadece kendi menfaatini düşünmekten çok diğer insanlara da yardım etmeyi amaçlamakta ve bağlı bulunduğu dinin görev ve sorumluluklarını yerine getirmeye çalışmaktadır. Örneğin İslam dininin gereklerinden zekat kavramı her Müslüman'ın ödemesi gereken vergidir (Aktan, 2012:20).

3.3. Literatür Taraması

Song ve Yarbrough (1978), vergi ahlakı ve mükelleflerin vergiye karşı davranışlarının tespit edilmesi amacıyla, Kuzeydoğu Carolina şehrinde anket yöntemi ile bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda vergi ahlakı ile medeni durum, eğitim seviyesi ve gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Yaş, cinsiyet, devlete bağlılık ve din etkenlerinin vergi ahlakı üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir.

Alm ve Torgler (2006), Amerika ve İspanya'da vergi ahlak düzeyinin ölçülmesine yönelik bir çalışma yapmışlardır. Ayrıca WVS (Word Values Survey) verilerinden yararlanılarak 14 ülkenin vergi ahlakı skorlarını da karşılaştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda; vergi ahlakının en yüksek olduğu ülkeler Amerika, Avusturya ve İsviçre olarak tespit edilmiştir. Ayrıca vergi ahlak düzeyi ile kayıt dışı ekonomi arasında ters yönlü ve güçlü bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Saruç (2003), vergi etiğinin vergi kaçırma üzerindeki etkisini belirlemek amacı ile Türkiye ve İngiltere'deki 161 Türk vatandaşına anket uygulaması yapmıştır. Çalışmada katılımcılardan her ay gelirleri üzerinden vergi beyannamelerini doldurarak beyan etmeleri istenmiştir. Yapılan anket çalışmasının sonucunda, vergi kaçırıcı grup ve vergi kaçırmayan grup arasında anlamlı farklılıklar bulunmuş vergi kaçırmayan katılımcıların daha yüksek vergi etiğine sahip olduğu belirlenmiştir.

Demir (2008), ‘Vergi Ahlakı ve Belirleyenleri: Ege Bölgesi Örneği’ doktora tezi vergi ahlakı konusunda yapılan en kapsamlı araştırmalardan biridir. Ege Bölgesi’nde altı ilde 640 gelir vergisi mükellefine uygulanan anket çalışması ile vergi ahlakını etkileyen faktörler tespit edilmiştir. Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre, kadınların erkeklere göre ve evli bireylerin bekar bireylere göre vergiye daha uyumlu oldukları görülmüştür. Bunun yanında bireylerdeki bir birim vergi ahlakı artışının vergi kaçakçılığını %0,7 ile %2,5 değişen oranda azalttığı görülmüş, vergi ahlakının vergi kaçakçılığı açısından önemi vurgulanmıştır.

Torgler vd. (2008), çalışmada Amerika ve Türkiye’deki vergi ahlakını etkileyen faktörleri, Amerika ve Türkiye’deki veri setlerini kullanarak incelemişlerdir. Çalışmanın sonucuna göre, vergi kaçakçılığı ile vergi ahlakı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Araştırmada genç yaştaki mükelleflerin daha düşük vergi ahlakına sahip olduğu ancak yaş grupları ile vergi ahlakı arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Kadınların erkeklere göre daha yüksek vergi ahlakına sahip olduğu ve eğitim düzeyinin vergi ahlakını etkileyen önemli faktör olduğu belirtilmiştir. Ayrıca mükelleflerin algıladığı vergi yükü ile vergi ahlakı arasında ise ters yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

İzgi (2011), yaptığı çalışmada bireylerin vergi ahlak düzeyini etkileyen demografik, ekonomik ve sosyo-kültürel etkenleri tespit ederek bu etkenlerin üniversite öğrencileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Anket yöntemi ile 1351 öğrencinin vergi ahlak skoru ölçülmüş, vergi ahlakını etkileyen faktörlerin vergi ahlak skoruna etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin vergilerini gönüllü ödeme ve vergiye uyum sağlamaları konusunda vergi ahlakının önemli bir faktör olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda vergi ahlakının cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki statü ve eğitim düzeyine göre değişiklik gösterdiği ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Organ ve Yeğen (2013), Adana ilindeki muhasebe meslek mensuplarının vergiye karşı bakış açıları anket yöntemi ile belirlenerek, beraber çalıştığı vergi mükelleflerinin vergi ahlakı ve vergi bilinci üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre ankete katılan meslek mensuplarının vergi ahlakı ve vergi bilinci yüksek çıkmış, katılımcıların büyük çoğunluğu vergi kaçakçılığını onaylamayan ve vergi ödemenin gerekliliğini savunan bireylerden oluştuğu belirlenmiştir.

Sa, Martins ve Gomes (2014), alışmada Portekiz’deki bireylerin vergi ahlak düzeylerine gelir düzeyi, mesleki durum sosyo-psikolojik faktörlerin etkisi ele alınmıştır. Avrupa Değerler Anketi (EVS), verileri kullanılarak 1514 kişiye uygulanan anket çalışması ile elde edilen sonuçlara faktör analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda gelir düzeyi, mesleki statü, vergi idaresi, devlete güven ve demokratik sistem gibi etmenler vergi ahlakı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Turan ve Yurdakul (2014), yapılan çalışmada geçiş ölkelerinin vergi yapıları, özellikleri, vergi ahlakının önemi ve gelişimi, vergi ahlakını etkileyen faktörler ele alınmıştır. Çalışmada Dünya Değerler Anketi (WVS) verileri kullanılarak analiz yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda Eski Sovyetler Birliği ölkelerinin vergi ahlakı, Merkez ve Doğu Avrupa ölkelerine göre oldukça düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Geçiş sürecinde ise Avrupa Birliği’nin vergi ahlakında sınırlı etkisi bulunmaktadır. Bunun yanında geçiş ölkelerinde devlete olan güven ile milli gururun artması vergi ahlakını olumlu etkilemektedir.

Horodnic ve Williams (2016), ‘‘An Evaluation of The Shadow Economy in Baltic States: A Tax Morale Perspective’’ adlı makalede kayıt dışı ekonomi ile vergi ahlakı arasındaki ilişki incelemek üzere Estonya, Letonya ve Litvanya’da 3036 kişiye anket uygulaması yapmıştır. Ankette 10’lu likert ölçek kullanarak sıralı lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Bunun sonucunda anket uygulamasının yapıldığı ölkelerde vergi ahlak düzeyinin düşük olduğu ve kayıt dışı ekonomiye eğilimin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

şahin ve Hatırlı (2016), ‘Türkiye’de Vergi Uygulamaları ve Vergi Ahlakı İlişkisi: Trabzon, Giresun ve Gümüşhane İlleri Örneği’ isimli çalışmada Trabzon, Gümüşhane ve Giresun illerinde 400 vergi mükellefine anket çalışması uygulamış ve sonuçlarını Logit Modeli ile test etmişlerdir. Çalışmanın sonucunda devlete güven, vergi adaleti, denetim ve demokrasi faktörlerinin vergi ahlakı ile olumlu bir ilişkiye sahip olduğu görülmüştür.

4. KÜLTÜRÜN VERGİ AHLAKI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN ÖLÇÜLMESİNE YÖNELİK UYGULAMA

4.1. Metodoloji

Vergiye karşı tutum ve davranışların ortaya çıkmasında vergi ahlakı önemli bir rol oynamaktadır. Vergi ahlakı bir açıdan kültür seviyesinin de bir göstergesidir. Bir ülkenin kültür seviyesi aynı zamanda iktisadi gelişmişliğe de paralellik göstermektedir. Bu çalışmada, bireylerin vergi ahlakı üzerinde kültürün bir etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır.

Araştırmanın evreni Antalya, Isparta ve Burdur'daki vergi mükelleflerinden oluşmaktadır. Vergi mükelleflerinin vergi ahlak düzeylerine kültürel etkinin ölçülmesi amacıyla anket yöntemi kullanılmıştır. Anketler birebir katılım Őeklinde uygulanmış olup toplamda 384 adet vergi mükellefine ulaşılmıştır.

Aşağıdaki tabloda güvenirlik kat sayıları yer almaktadır.

Tablo 1. Güvenilirlik Testi Sonuçlarına İlişkin Veriler

Ölçek	Soru Sayısı	Cronbach's Alpha (p)
Vergi Ahlakını Belirleyen Faktörler	22	0,711
Kültür	25	0,863

Güvenilirlik analizi sonucunda, Cronbach's Alpha değerleri 0,711 ve 0,863 olarak bulunmuştur. Cronbach's Alpha değerinin $0,70 \leq \alpha \leq 0,90$ arasında olması, ölçeğin güvenilirliğini iyi olarak kabul etmektedir (Kılıç, 2016:47-48).

Çalışmada uygulanan anket formunun ilk bölümünü katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, aylık gelir düzeyi, meslek ve yerleşim yerleri gibi demografik faktörler oluşturmaktadır.

Anketin ikinci bölümü, katılımcıların vergi ahlak düzeyleri ile vergi ahlakını belirleyen faktörleri tespit etmek amacıyla sorulan sorulardan oluşmaktadır. Vergi ahlakını ölçmek için Demir (2008) tarafından oluşturulan ölçek kullanılmıştır.

nc bölümde ise bireylerin kültürel boyutlarının tespit edilmesi amacıyla Hofstede'nin kültür boyutlarından güç mesafesi aralığını (1-5), belirsizlikten kaçınma düzeylerini (6-10), bireycilik/toplumculuk bakış açılarını (11-15), erillik/dişilik görüşlerini (17-20) ve son olarak uzun/kısa dönem yönelimi görüşlerini (21-25) belirleyen 25 adet soru katılımcılara yöneltilmiştir. Uygulanan bu kültürel lek, Hofstede (1980) tarafından geliştirilen ulusal kültür boyutları leğinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

4.2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma ile ilgili hipotezler aşağıdaki gibidir;

H1: Vergi ahlakı ile demografik faktörler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Vergi ahlakı ile sosyal faktörler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Vergi ahlakı ile ekonomik faktörler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Vergi ahlakı ile kültürel boyutlar arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4.3. Araştırmanın Bulguları ve Sonuçların Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde katılımcılara uygulanan anket sorularından elde edilen veriler aracılığıyla ilgili analizler yapılmış ve yorumlanmıştır.

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin veriler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Verilerin Dağılımı

Değişkenler	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cinsiyet			
Kadın	162	42,2	42,2
Erkek	222	57,8	100
Yaş Grubu			
18-29	151	39,3	39,3
30-49	182	47,4	86,7
50-64	46	12	98,7
65++	5	1,3	100
Medeni Durum			
Bekar	159	41,4	41,4
Evli	225	58,6	100
Eğitim Durumu			
İlk Öğretim	14	3,6	3,6
Lise	139	36,2	39,8
Önlisans	79	20,6	60,4
Lisans	136	35,4	95,8
Lisans Üstü	16	4,2	100
Aylık Gelir Grubu			
1500-3500	166	43,2	43,2
1501-10000	181	47,1	90,4
10001-25000	34	8,9	99,2
25001++	3	0,8	100
Meslek Grubu			
Tüccar	34	8,9	8,9
Esnaf	185	48,2	57
Serbest Meslek	42	10,9	68
İşçi veya Memur	123	32	100
Yerleşim Yeri			
Köy	4	1	1
Kasaba	11	2,9	3,9
İlçe	10	2,6	6,5
İl	227	59,1	65,6
Büyükşehir	132	34,4	100
Katılımcıların İllere Göre Dağılımı	Burdur (104)	Isparta (148)	Antalya (132)

Ankete katılan bireylerin %42,2 kadın, %57,8 ise erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Ankete katılanların %39,3’ü 18-29 yaş aralığında, %47,4 ‘ü 30-49 yaş aralığında, %12’si 50-64 yaş aralığında ve %1,3’ü de 65 ve üzeri yaş aralığında yer almaktadır (Tablo 2).

Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında ise, %41,4’ünün bekar, %58,6’ ise evli katılımcı olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2).

Anketi yanıtlayan bireylerin eğitim durumlarına bakıldığında, %3,6’sı ilköğretim, %36,2’si lise, %20,6’sı ön lisans, %35,4’ü lisans ve %4,2’si ise lisansüstü eğitim düzeyindedir (Tablo 2).

Katılımcıların gelir düzeyleri incelendiğinde, %43,2’si 1.500-3.500 TL arasında, %47,1’i 3.501-10.000 arasında, %8,9’u 10.001-25.000 TL arasında ve %0,8’i 25.001 TL ve üzerinde gelir elde etmektedir (Tablo 2).

Ankete katılan bireylerin meslek gruplarına göre dağılımı, %8,9 tüccar, %48,2 esnaf, %10,9 serbest meslek mensubu ve %32 işçi veya memur şeklinde (Tablo 2).

Ankete katılan mkellelerin yerleşim yerleri incelendiğinde ise, köyde yaşayanlar %1, kasabada yaşayanlar %2,9, ilçede yaşayanlar %2,6, il de ikamet edenler %59,1 ve büyükşehirde ikamet edenlerin oranı ise %34,4'tür (Tablo 2).

Ankete Burdur İlinden 104, Isparta İlinden 148, Antalya İlinden ise 132 kişi ankete katılmıştır.

Aşağıdaki tabloda mkellelerin vergi ahlak seviyelerini ölçen sorular, bu sorulara katılım oranları, standart sapması ve normallik testinin belirlenmesi amacıyla Shapiro –Wilk (p) değerleri belirtilmiştir.

Tablo 3. Mkellelerin Vergi Ahlak Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik İfadelerin Ortalamaları ve Normallik Testi Sonuçları

Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma	Shapiro-Wilk (p) değeri
Vergi Ahlak Skoru	3,407	1,106	0,000
Hiçbir zaman vergi kaçırmam.	4,216	0,989	0,000
Vergi kaçıran bireyler toplum tarafından ayıplanmalıdır.	4,138	1,087	0,000
Vergimi kendi isteğimle, tam ve eksiksiz öderim.	3,979	1,059	0,000
Ceza demeyeceğimi bilsem daha az vergi öderim.	3,085	1,318	0,000
Ufak tefek vergi kaçakçılığı girişimleri makul karşılanmalıdır.	2,442	1,254	0,000
İçinde bulunduğumuz koşullarda vergi kaçırmak zorunluluktur.	2,585	0,931	0,000

Tablo 3'te grldği gibi TR 61 bölgesinin vergi ahlak skoru 3,407 olarak bulunmuştur. Çalışmamızda kullanılan ölçek 5'li likert ölçek olduğundan ve 3 değerinin orta nokta olarak (%50) kabul edilebildiği için TR61 bölgesinin vergi ahlak skorunun ortalamanın biraz üstünde olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Vergi Ahlakı Faktör Analizi

Vergi Ahlakı		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		0,710
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1025,936
	df	15
	Sig.	0,000

Tablo 4'de yapılan faktör analizinde KMO değerinin 0,5'in üzerinde olması gerekmektedir (Kalaycı, 2009:322). Tabloda belirtilen KMO değeri ise 0,710 ve Bartlett küresellik testinin de (Sig: 0,000) anlamlı olduğu görülmektedir. Bu testler, kullanılan faktörlerin veri setine uygunluğunu belirtmekle beraber değişkenlerin birbirleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte her bir değişkenin toplam faktördeki katkısının da görülmesi gerekmektedir. Bu yüzden Anti-Image korelasyon matrisine bakılarak, matristeki her değişkenin köşegen değerleri 0,5'ten daha düşük olmadığının belirlenmesi gerekmektedir.

Tablo 5. Vergi Ahlakı Faktör Analizi (Anti-Image Matrisi)

Değişkenler	VAHLAK1	VAHLAK2	VAHLAK3	VAHLAK9	VAHLAK 13	VAHLAK 14
VAHLAK1	0,773	-0,362	-0,492	-0,025	0,011	0,021
VAHLAK2	-0,362	0,790	-0,300	-0,043	-0,055	0,173
VAHLAK3	-0,492	-0,300	0,748	0,118	0,001	0,051
VAHLAK9	-0,025	-0,043	0,118	0,798	-0,133	-0,069
VAHLAK13	0,011	-0,055	0,001	-0,133	0,587	-0,614
VAHLAK14	0,021	0,173	0,051	-0,069	-0,614	0,642

Tablo 5'te faktör analizi sonucunda Anti-Image matrisine bakıldığında, her bir değişkenin köşegen sayısının 0,5'den büyük olduğu görülmektedir. Buna göre herhangi bir değişkenin oluşturulan endeksten çıkarılmasına gerek bulunmamaktadır.

Vergi ahlakının belirleyicilerini sınıflandırılmasında, vergilerin ekonomik bir araç olmasının yanı sıra sosyal, kültürel ve demografik faktörlerinin de incelenmesi gerekmektedir. Buna göre Tablo 5'de vergi ahlakını etkileyen ekonomik ve sosyal faktörlere ilişkin değişkenlerin ortalamaları, standart sapması ve normallik testinin belirlenmesi amacıyla Shapiro-Wilk (p) değerleri hesaplanmıştır.

Tablo 6. Vergi Ahlakını Etkileyen Ekonomik Sosyal Faktörler ile İlgili İfadelerin Ortalamaları ve Normallik Testi Sonuçları

Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma	Shapiro-Wilk Değeri (p)
Ekonomik Faktörler	3,644	0,551	0,000
Ülkemizde vergi denetiminin yüksek olduğunu düşünüyorum.	2,745	1,197	0,000
Ülkemizde vergi sisteminin adil olduğunu düşünüyorum.	3,714	1,243	0,000
Vergi benim için önemli bir yüküdür.	3,716	1,247	0,000
Ülkemizde vergi oranları çok yüksektir.	4,161	1,508	0,000
Ödediğim vergi miktarını yüksek buluyorum.	4,153	0,953	0,000
Vergi cezalarının oldukça ağır olduğunu düşünüyorum.	3,250	1,276	0,000
Vergi suçu dolayısıyla yakalanıp cezalandırılmak beni korkutur.	3,890	1,185	0,000
Vergi afları vergi ahlakını olumsuz etkilemektedir.	3,706	1,154	0,000
Ödediğim vergilerin bana kamu hizmeti olarak geri döndüğünü düşünüyorum.	3,398	0,939	0,000
Ülkemizde kamu harcamalarında savurganlık yapılmaktadır.	3,708	0,896	0,000
Sosyal Faktörler	3,907	0,601	0,000
Vergi kaçırırsam ve bunu çevrem öğrenirse çok utanırım.	3,862	1,207	0,000
İktidarı destekliyorsam vergimi daha gönüllü öderim.	3,193	1,322	0,000
Türkiye Cumhuriyeti demokratik bir sistem ile yönetilmektedir.	3,242	1,287	0,000
Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmakla gururlanıyorum.	4,604	0,662	0,000
Ülkesini seven biri vergisini eksiksiz ödemelidir.	4,385	0,706	0,000
Yaşantımda dini kurallar önemlidir.	4,156	0,994	0,000

Tablo 6'da görüldüğü gibi vergi ahlakının oluşmasında ekonomik ve sosyal faktörler önemli bir paya sahiptir.

Ekonomik faktörlerin ortalamalarına bakıldığında, en az katılım oranı ile mükellefler ülkemizde vergi denetiminin yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Buna bağlı olarak mükelleflerin en çok katılım gösterdiği ifadeler ise ülkemizdeki vergi oranlarının yüksekliği ve ödedikleri vergi miktarının fazla olmasına ilişkin ifadelerdir.

Sosyal faktörlerin etkilerine bakıldığında ise mükelleflerin en çok katılım gösterdiği ifadeler dini inançlar ve vatandaşlık bilinci ile ilgili ifadelerdir. Bu grupta yer alan ifadelerde daha az katılımın gösterildiği değişkenler ise siyasi iktidar ve demokrasi ile ilgili maddelerdir.

Tablo 7. Kültürel Boyutların Soru Bazında Dağılımı

Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma
Güç Mesafesi	2,943	0,835
Üstler kararlarının çoğunluğunu astlara danışmadan almalıdır.	2,612	1,247
Üstler, astlarla çok fazla sosyal etkileşime girmekten kaçınmalıdır.	2,674	1,163
Üstler, önemli görevleri astlarına devretmemelidir.	3,151	1,245
Astlar, üstler tarafından alınan kararlar konusunda hemfikir olmalıdır.	3,375	1,185
Üstler astların fikrini çok sık sormamalıdır.	2,901	1,183
Belirsizlikten Kaçınma	4,142	0,775
Benden bekleneni yerine getirebilmek için talimatların detaylı bir biçimde anlatılması gerekir.	4,195	0,923
Yönerge ve prosedürlere tam anlamıyla uymak önemlidir.	4,156	0,909
Uygulamalara yönelik talimatlar önemlidir.	4,247	0,807
Kural ve düzenlemeler önemlidir. Çünkü beklentilerin ne olduğunu görmemi sağlar.	4,305	0,875
Standartlaştırılmış iş prosedürleri yararlıdır.	3,809	1,128
Bireycilik/Toplumculuk	3,562	0,479
Bireyler, grubun menfaati için kendi çıkarlarını feda etmelidir.	3,518	1,093
Bireyler, her koşulda gruplarına bağlı kalmalıdır.	3,398	1,089
Grup başarısı bireysel başarıdan daha önemlidir.	3,638	1,090
Grubun refahı, bireysel kazanımlardan daha önemlidir.	3,682	1,063
Bireyler öncelikle ait oldukları grubun refahını daha sonra bireysel hedeflerini düşünmelidir.	3,594	1,075
Bireysel çıkarlara ters düşse dahi gruba sadakat teşvik edilmelidir.	3,542	1,137
Erillik/Dişilik	3,058	1,062
Erkekler sorunlara karşı mantıksal yaklaşırken, kadınlar sezgilerini ön planda tutmaktadırlar.	3,422	1,296
Erkeklerin her zaman kadınlardan daha iyi olduğu bazı meslekler vardır.	3,112	1,381
Erkeklerin kadınlara kıyasla, profesyonel mesleki kariyere sahip olması gerekir.	2,857	1,336
Zor problemleri çözmek tipik olarak erkek özelliği olan etkin ve güçlü bir yaklaşım gerektirir.	2,839	1,342
Uzun/Kısa Dönem Yönelimi	4,408	0,766
Kişisel kararlılık ve istikrar önemlidir.	4,450	0,866
Uzun dönemli planlama önemli bir unsurdur.	4,422	0,830
Gelecekteki başarı için sıkı çalışılmalıdır.	4,479	0,888
Gelecekteki başarı için bugünden fedakârlık yapılmalıdır.	4,339	1,017
Tüm olumsuzluklara rağmen, tereddütsüz şekilde yola devam edilmelidir.	4,352	0,990

Mükelleflerin kültür boyutlarına ilişkin yakınlıkları ölçülerek her bir boyutun değerlendirildiği sorular Tablo 7’de verilmiştir. Belirtilen ortalama değerler ankete katılan mükelleflerin ifadelerine katılım düzeylerini göstermektedir.

Sorular bazında ortalamalara bakıldığında, en fazla katılımın uzun/kısa dönem yönelimi boyutunda olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcıların büyük bir çoğunluğunun yaşamlarını uzun dönem odaklı planladıkları gözlemlenmektedir. Katılımın yüksek olduğu bir diğer boyut ise belirsizlikten kaçınma boyutudur. Katılımcıların belirsiz durumlardan kaçındığı her zaman planlı ve kuralcı hareket ettikleri görülmektedir. Bireycilik/toplumculuk boyutuna bakıldığında da katılımın yüksek olduğu görülmektedir. Bu boyutta katılımcıların bireysel mi yoksa bağlı buldukları gruba göre mi hareket ettiği belirlenebilir. Analiz sonuçlarındaki oranlara göre katılımcıların çoğunluğunun toplumcu bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Tablo 7’de görüldüğü gibi en az katılım sağlanan erillik/dişilik ve güç mesafesi boyutu olmuştur. Sonuç olarak çalışmaya katılan mükelleflerin güç mesafelerinin düşük, toplumcu, belirsizlikten kaçınan ve dişil özellikler barındıran bir profil çizdikleri görülmektedir.

Tablo 8. Vergi Ahlakı ve Vergi Ahlakını Etkileyen Faktörlerin Korelasyon Test Sonuçları

Vergi Ahlakı/Ekonomik Faktörler		Vergi Yükü	Vergi Adaleti	Vergi Denetimi ve Cezaları	Kamu Harcamalarının Algı Düzeyi
Vergi Ahlakı	R	0,118	0,104	0,11	0,112
	p	0,021	0,042	0,031	0,029

Vergi ahlakı ve vergi ahlakını belirleyen faktörler arasındaki ilişki korelasyon testi ile incelenmiştir.

Tablo 8’deki sonuçlara göre H_0 hipotezi reddedilmiştir. Ekonomik faktörlerin vergi ahlakı üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. ($p < 0,05$).

Analiz sonuçlarına göre; vergi ahlakı üzerinde ekonomik faktörlerin etkisi, vergi yükü; 0,118, vergi adaleti; 0,104, vergi denetimi ve cezaları; 0,110, kamu harcamalarının algı düzeyi ise 0,112 olarak hesaplanmıştır. Buna göre ekonomik faktörler içerisinde vergi ahlakına etki eden faktörler sırasıyla vergi yükü, kamu harcamalarının algı düzeyi, vergi denetimi ve cezaları son olarak vergi adaleti olmuştur.

Çalışmanın asıl amacı bireylerin vergi ahlak düzeylerine kültürün etkisinin olup olmadığının belirlenmesidir. Bu doğrultuda vergi ahlakı, Hofstede’nin kültür boyutları açısından incelenmiş ve iki değişken arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 9. Kültür İle Vergi Ahlakı Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Vergi Ahlakı/Kültür Boyutları		Güç Mesafesi	Belirsizlikten Kaçınma	Bireycilik/Toplumculuk	Erillik/Dişilik	Uzun/Kısa Dönem
Vergi Ahlakı	R	0,055	0,135*	0,189*	0,007	0,100
	p	0,284	0,008	0,000	0,896	0,051

(*) %1 hata düzeyinde anlamlı.

Tablo 9’deki sonuçlara göre aşağıdaki karşılaştırmalar için H_0 hipotezi reddedilmiş buna göre bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

- Vergi ahlakı ile belirsizlikten kaçınma boyutu,
- Vergi ahlakı ile bireycilik/toplumculuk boyutu, arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Tablo 9’da görüldüğü gibi aralarında anlamlı ilişkinin olduğu değişkenler arasındaki korelasyon değerlerine bakıldığında;

- Vergi ahlakı ile belirsizlikten kaçınma boyutu arasında pozitif yönlü çok zayıf bir ilişki,
- Vergi ahlakı ile bireycilik/toplumculuk boyutu arasında pozitif yönlü çok zayıf bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Antalya, Isparta ve Burdur illerinde araştırmaya katılan vergi mükelleflerinin vergi ahlak düzeyleri ile kültür boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif yönlü ancak zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların vergi ahlak düzeyleri arttıkça, belirsizlikten kaçınma ve bireycilik/toplumculuk boyutlarına olan yakınlıkları artmakta ve bununla birlikte bireylerin belirsizlikten kaçındıkları daha ihtiyatlı ve kuralcı hareket ettikleri ve aynı zamanda vergi ahlak düzeyi yüksek olan kişilerin toplumcu bir kültüre sahip oldukları görülmektedir. Vergi ahlakı ile güç mesafesi, erillik/dişilik ve uzun/kısa döneme yönelim boyutu arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Sonuç olarak çalışmanın yapılmasının en önemli sebeplerinden biri olan kültürün vergi ahlak düzeyine etkisinin olup olmadığı araştırılmış ve bireylerin kültürel boyutlara olan yakınlıkları ile vergi ahlakı arasında zayıf bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

5. SONUÇ

Vergi gelirlerinin devlet açısından önemi göz önüne alındığında, vergilerin verimli bir şekilde toplanabilmesi amacıyla devletin, mükelleflerin vergi ile ilgili sorumluluklarını yerine getirme konusundaki tutum ve davranışları etkileyen hususları tespit ederek politikalar geliştirmesi ile mümkün olacaktır. Buna göre yapılan araştırmalar vergi ahlakı kavramının mükelleflerin vergiye yönelik bakış açılarından önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Vergi ahlakı kavramı içerisinde birçok faktörün yer aldığı bir kavramdır. Vergi ahlakının belirleyici faktörleri çalışmanın içerisinde detaylı olarak ele alınmıştır. Bu belirleyici faktörler demografik, ekonomik ve sosyal faktörler olmak üzere sınıflandırılmış olup, sosyal ve ekonomik faktörlerin öne çıktığını söylemek mümkündür.

Çalışmada mükelleflerin vergiye bakış açıları, vergi ahlakı, vergi ahlakını belirleyen faktörlerin tespit edilmesi ve söz konusu mükelleflerin vergi ahlak düzeyleri ile Hofstede’nin kültürel boyutları arasında bir ilişkinin söz konusu olma durumunu değerlendirmek amacı ile anket uygulaması yapılmıştır. Vergi ahlakını etkileyen demografik, ekonomik ve sosyal faktörlerin yanı sıra kültürün de bu bağlamda etkin olabileceği düşünceyle aralarındaki ilişki değerlendirilmiştir.

Mükelleflerin vergi ahlakını etkileyen ekonomik ve sosyal faktörlerin etkisine bakıldığında ise, bireyler ekonomik faktörler içerisinde yer alan vergi denetiminin yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Buna bağlı olarak mükelleflerin en çok katılım gösterdiği bir diğer konu ise vergi oranlarının ve ödedikleri vergi miktarlarının yüksek olması ile ilgili ifadelerdir. Sosyal faktörler içerisinde ise en çok katılım dini inanalara olan bağlılık ile vatandaşlık bilinci ile ilgili ifadeler olmuştur.

Katılımcıların kültürel boyutlara karşı bakış açılarına bakıldığında ise, bireylerin uzun dönem odaklı plan yaptıkları görülmüştür. Katılımın yüksek olduğu bir diğer boyut ise, belirsizlikten kaçınma boyutudur. Buna göre mükelleflerin belirsiz durumlardan kaçındığı her zaman planlı ve kuralcı hareket ettikleri görülmüştür. Ankete katılan bireylerin çoğunluğunun toplumcu bir yapıya sahip oldukları tespit edilmiştir. En az katılım gösterilen boyutlar ise güç mesafesi ile erillik/dişilik boyutu olmuştur. Güç mesafesinin düşük olduğu toplumlar hiyerarşinin oldukça az ve alt üst ilişkisinin daha ılıman olduğu toplumlardır. Erillik/dişilik boyutunda ise erkeklerin kadınlara göre olaylara daha mantıksal, kadınların ise daha sezgisel yaklaştığı katılımın yüksek olduğu ifadelerden birisidir. Buna göre katılımcıların güç mesafeleri düşük, toplumcu, belirsizlikten kaçınan ve dişil özellikler barındıran bir toplumsal yapıya sahip olduğu görülmektedir.

Çalışmanın temel amacı kültür ile vergi ahlakı arasındaki ilişkinin ölçülmesidir. Bu ilişkinin test edilmesi için kültürel boyutlar ile vergi ahlakı korelasyon testine tabi tutulmuştur. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların vergi ahlak düzeyi arttıkça belirsizlikten kaçındıkları daha ihtiyatlı ve kuralcı hareket ettikleri tespit edilmiştir. Aynı zamanda vergi ahlakı yüksek olan bireylerin toplumcu bir kültürel yapıya sahip oldukları belirlenmiştir.

Korelasyon testi sonuçlarına göre vergi ahlakı ile kültür boyutları arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişkinin olduğu gözlemlenmiştir.

KAYNAKÇA

- AKTAN, C. C. (2007). "Bir Sosyal Sabit Sermaye Olarak Kültür". Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi , 6(20):1-11.
- AKTAN, C. C. (2012). "Vergi Psikolojisinin Temelleri ve Vergi Ahlakı". Çimento İşveren Dergisi, (1):14-22.
- ALM, J. & TORGLER, B. (2006). "Culture Differences And Tax Morale In The United States And In Europe", Journal of Economic Psychology, (27):224-246.
- ALTAY, H. (2004). Güç Mesafesi, Erkeklik-Dişilik ve Belirsizlikten Kaçınma Özellikleri İle Başarı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 9 (1):302-321.
- AY, H. (2015). "Ahlaki Vergi". Rota Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi , 2 (2):672-691.
- AYAS, I. & SARUÇ, N. T. (2015). "Vergi Kültürü ve Vergi Ahlakı: İtalya-Türkiye". Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi , 17 (2):179-188.
- BASIM, N. (2000). "Belirsizlikten Kaçınma ve Güç Mesafesi Kültürel Boyutları Bağlamında AskerYöneticiler Üzerinde Görgül Bir Araştırma". Kara Harp Okulu Bilim Dergisi , 10(2):33-52.
- BEDÜK, A. & ERTÜRK, E. (2015). "Sosyal Mübadele Teorisi Bağlamında Güç Mesafesi ve Örgütsel Adalet Algılamalarının Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisi: Bir Araştırma". İşletme Bilimi Dergisi , 3 (1):1-19.
- CENGİZ, E., GEGEZ, A. E., ARSLAN, F. M. & UYDACI, M. (2003). Uluslararası Pazarlama Çevresi, Der Yayınları, İstanbul.
- DAĞİSTAN, U. (2016). "Yönetim Biliminde Sosyo-Kültürel Bağlamın Önemi". Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi , 17 (1):1-16.
- DEMİR, İ. C. (2008). Vergi Ahlakı ve Belirleyenleri Ege Bölgesi Örneği, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- DEMİR, M. (2009). "Toplumun Vergiye Karşı Tutum ve Davranışlarını Etkileyen Faktörler". Akademik Bakış Dergisi (18):1-10.
- DÖRTYOL, İ. T. (2012). Ulusal Kültürün Algılanan Hizmet Kalitesi ve Algılanan Müşteri Değeri Üzerindeki Etkisi: Turizm Sektöründe Bir Araştırma, Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- DURAN, İ. & AYHAN, M. S. (2016). "Ekonomik Faktörlerin Vergi Ahlakı Üzerine Etkisi: İstanbul İli Örneği". Balkan Sosyal Bilimler Dergisi (5):516-553.
- DURUN, İ. T. (2013). "Örgüt Kültürü ve Strateji İlişkisi: Hofstede'nin Boyutları Açısından Bir Değerlendirme". Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi , 1 (4):43-56.
- GÖKALP, Z. (1997). Türkılığın Esasları, İnkilap Kitabevi, İstanbul.

- GÖKBUNAR, A. R., SELİM, S. & YANIKKAYA, H. (2007). "Türkiye'de Vergi Ahlakını Belirleyen Faktörler Üzerinde Bir Araştırma". *Ekonomik Yaklaşım Dergisi* , 18 (69):69-94.
- GÜLLÜPUNAR, H. & GÜMÜŞOK, S. (2016). "Hofstede'nin "Belirsizlikten Kaçınma" Kültürelboyutu Bağlamında Türkiye'de Yürütölen özüm Süreciyle İlgili 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Secimi Öncesi Bir Araştırma". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (39):477-492.
- GÜREL, E. & YILDIZ, İ. (2017). Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinde Vergi Ahlakı ve Vergiye Gönüllü Uyum. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(10):692-714.
- HOFSTEDDE, G. (1980). *Culture's Consequences and International Differences in Work Related Values*, Sage, London.
- HOFSTEDDE, G. (1983). "The Cultural Relativity of Organizational Practices and Theories". *Journal of International Business Studies* , 2 (14):75-89.
- HORODNIC, I. A. & WILLIAMS, C. C. (2016). "An Evaluation of the Shadow Economy in Baltic States: A Tax Morale Perspective". *Int. J. Entrepreneurship and Small Business*, 28(3): 339-358.
- İZGİ K. (2011). Vergi Ahlakını Etkileyen Faktörler: Sakarya Üniversitesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- İZGİ, K. & SARUÇ, N. T. (2011). "Sosyo-Kültürel Faktörlerin Vergi Ahlakı Üzerindeki Etkisi: Üniversite Öğrencileri İle Yapılan Anket alışması". *Ekonomi Bilimleri Dergisi* , 3 (2):133-141.
- KALAYCI, Ő. (2009). *SPSS Uygulamalı ok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Dinamik Akademi Yayınları, Ankara.
- KARGI, V. & YÜKSEL, C. (2010). "Türkiye'de Vergi Aflarının Vergi Adaleti ve Mükellefler Üzerine Etkileri". İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, (54):23-44.
- KAYNAR, B. H. (2011). "Türkiye'de Vergi Ahlakının Belirleyicileri". *ODTÜ Gelişme Dergisi* (38):167-190.
- KILIÇ, S. (2016). "Cronbach'ın Alpha Güvenilirlik Katsayısı". *Journal of Mood Divorders*, 6 (1): 47-48.
- KİTAPCI, İ. (2015). Vergi Etiği Vergi Psikolojisi "Verginin Sosyo-Psikolojik Teorisi", Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- MUTER, B. N., ÇELEBİ, K., SAKINÇ, S. (2003). *Kamu Maliyesi*, Emek Matbaası, Manisa.
- OĞUZ, E. S. (2011). "Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı". *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2) :123-139.
- ORGAN, İ. & YEGEN, B. (2013). "Vergi Bilinci Ve Vergi Ahlakı Oluşumunda Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü: Adana Örneği", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(4):241-271.
- SA, C., MARTINS A. & GOMES, C. (2014). "Tax morale, Occupation and Income Level: An Analysis of Portuguese Taxpayers", *Journal of Economics, Business and Management*, 2(2):112-116.
- SAKINÇ, S. & CURA, S. (2012). *Mali Sosyalleşme ve Kültür İlişkisi*. T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayını, 9-10.
- SARUÇ, N. T. (2003). "Vergi Etiğinin Vergi Kaçırma Üzerindeki Etkisi: Deney ve Anket Yöntemiyle Yapılan Bir Araştırma", *Vergi Sorunları Dergisi*, (176):156-166.

- SİĞRI, Ü. & TIĞLI, M. (2006). "Hofstede'nin 'Belirsizlikten Kaçınma' Kültürel Boyutunun Yönetmel-Örgütsel Süreçlere Ve Pazarlama Açısından Tüketici Davranışlarına Etkisi". Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 21 (1):327-342.
- SONG, Y. & YARBROUGH, T. (1978). "Tax Ethics and Taxpayer Attitudes: A Survey", Public Administration Review, 38(5): 442-452.
- ŞAHİN, M. & HATIRLI, S. A. (2016). "Türkiye’de Vergi Uygulamaları ve Vergi Ahlakı İlişkisi: Trabzon, Giresun ve Gümüşhane İlleri Örneği", Gümüşhane Üniversitesi SBE Elektronik Dergisi, 7(18): 254-272.
- TORGLER, B. (2003). "Tax Morale, Rule Governed Behaviour and Trust". Constitutional Political Economy, 2 (14): 119-140.
- TORGLER, B., DEMİR, İ. C., MACINTYRE, A. & SCHAFFNER, M. (2008). "Causes and Consequences of Tax Morale: An Empirical Investigation", Economic Analysis & Policy, 38(2):313-339.
- TOSUNER, M. & DEMİR, İ. C. (2007). "Toplumsal Bir Olgu Olarak Vergi Ahlakı". Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 9 (3): 1-20.
- TOSUNER, M. & DEMİR, İ. C. (2009). "Vergi Ahlakının Sosyal ve Kültürel Belirleyenleri". Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 14 (1):1-15.
- TURAN, D. & YURDAKUL A. (2014). "Geçiş Ülkelerinde Vergi Ahlakı". Business and Economics Research Journal, 5(1): 123-141.
- TYLOR, E. B. (1985). Primitive Culture and Leadership, Jossey-Bass, San Fransisco.
- UĞUR, T. & UĞUR, M. S. (2014). "Kültürel Farklılıkların Ülkeler Arası Mal Akımlarına Etkisive Üzerine Bir Literatür İncelemesi". International Conference On Eurasian Economies 2014.
- UYGUN, E. & KASA, H. (2014). "Vergi Yüğü Kavramı: Türkiye ve Diğer OECD Ülkelerinin Karşılaştırılması". International Journal Of Academic Value Studies , 3 (14): 30-38.